Usuline identiteet ja kiriklik kuuluvus Eestis

EUU 2020 ja EUU 2025–2026 | Religioonisotsioloogiline ja missioloogiline vaade

Kui suur on kiriku tegelik kandepind ühiskonnas?

Kes on kirikuga samastuvad mitteliikmed?

Mida tähendab nende jaoks konfessionaalne identiteet ja milliseid koostöövõimalusi see avab?

Kas Eesti on usuleige maa?

Probleemipüstitus

Avalik narratiiv

„Gallup: eestlased on uskmatuim rahvas maailmas“ (2009)

„Uuring: Eesti elanikud on aina usuleigemad“ (2026)

Üksikud mõõdikud kujundavad tervikpilti.

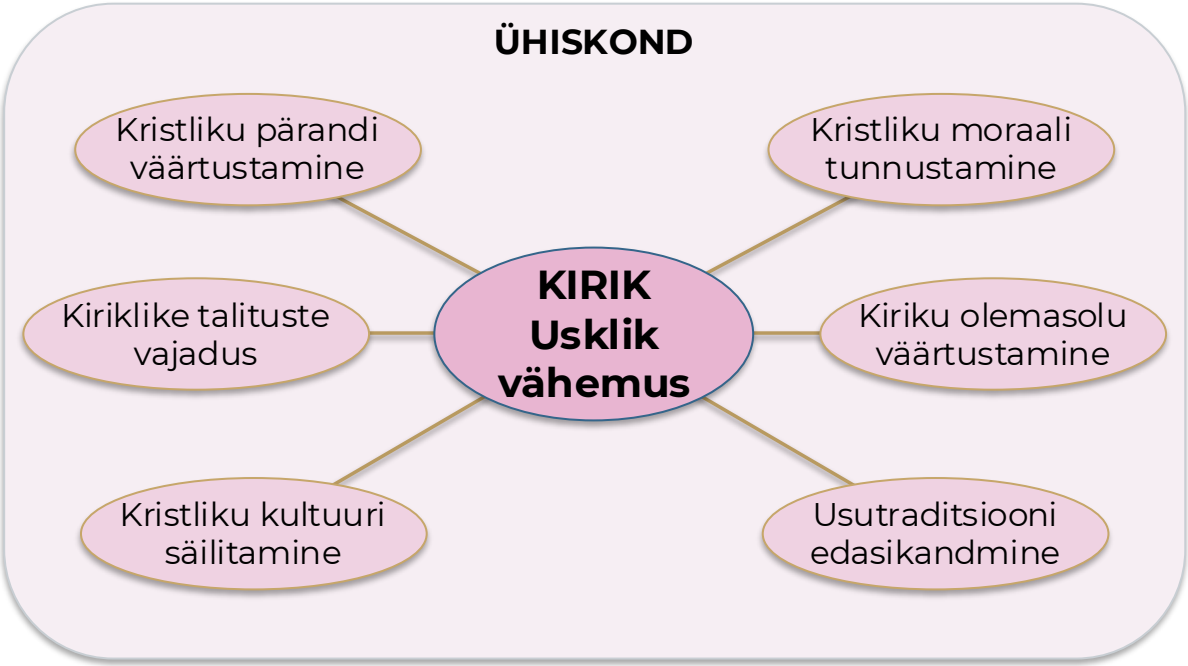
Uurimisküsimus

Kiriklik liikmesus, isiklik usk ja religioossed hoiakud on erinevad nähtused.

Kuidas kirjeldada usulist identiteeti väljaspool kiriku liikmeskonda?

Kirik ühiskonnas: hoiakud ja identiteet

Altnurme: vikaarkristlus

EUU: kiriku usuline kandepind

Ootused kirikule

- Kultuuripärandi säilitamine
- Kiriklike talituste kättesaadavus
- Kristliku moraali esindamine
- Religioosse traditsiooni edasikandmine

Kirikliku ja kirikuvälise elanikkonna rühmad

- Usklikud inimesed
- Kultuurikristlased
- Konfessionaalselt samastuvad inimesed
- Kiriku ühiskondliku vajalikkuse tunnustajad

Kontseptuaalsed mudelid: alade suurused ei väljenda statistilisi proportsioone; rühmad võivad kattuda.

Miks eristada kuuluvust ja liikmesust?

2021. aasta rahvaloendus ja EUU metodoloogiline uuendus

Kolm erinevat mõõtmist

Rahvaloendus: usuline kuuluvus enesemääratluse alusel.

Kirikuraamatud: ametlik liikmesus.

EUU: eristab liikmeid ja samastuvaid mitteliikmeid.

Ligikaudu 40%

Praegu kirikuga seotud inimestest tunneb umbes kaks viiendikku kuuluvust ilma liikmesuseta.

Rahvaloenduse kuuluvusnäitaja ei ole liikmeskonna statistika.

Usklikud kirikus ja väljaspool kirikut

EUU 2020 | Artiklis „Kiriku ja rahva ühiselt elamise kunst“ esitatud ligikaudne arvutus

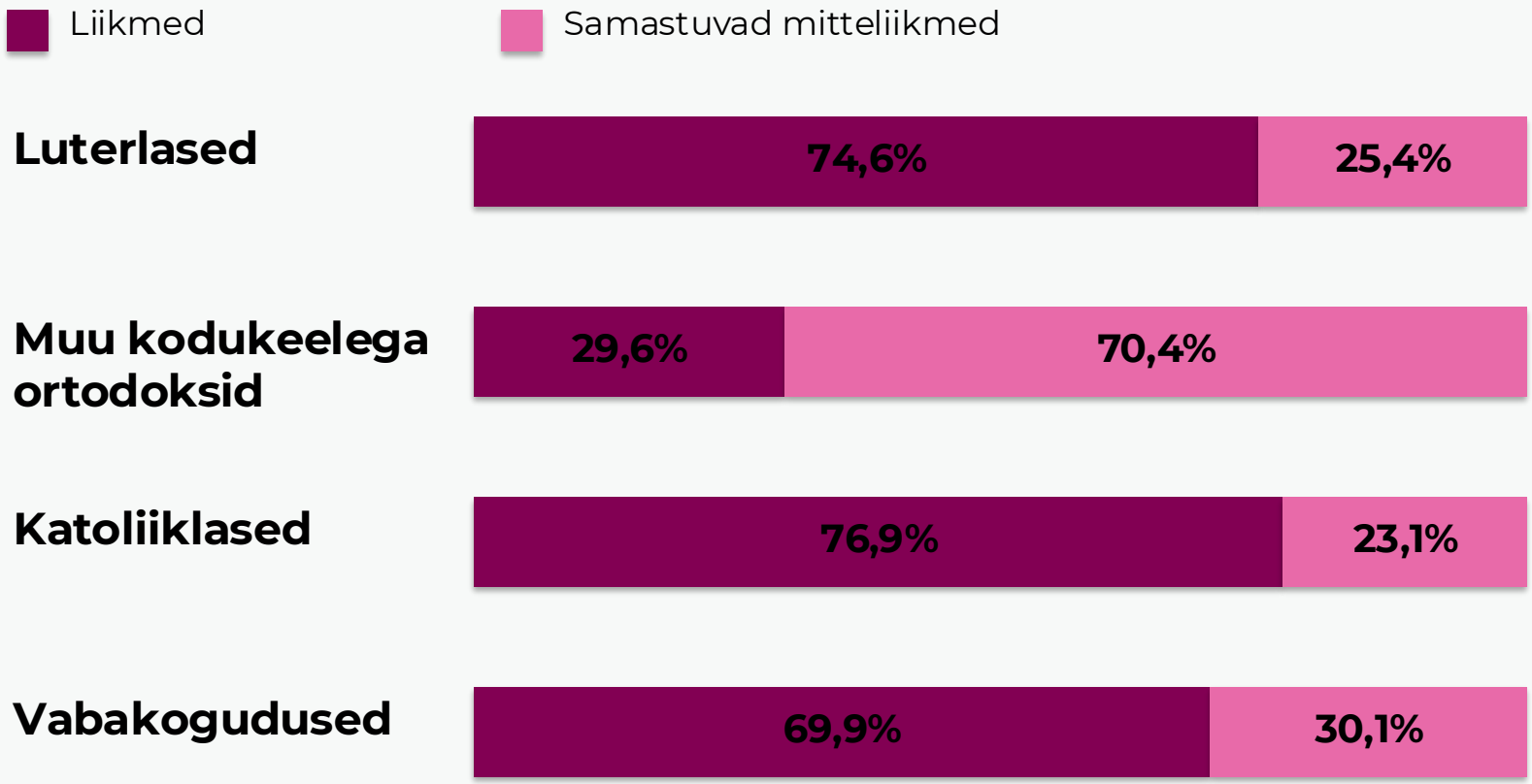
172 / 166

Ligikaudu sama palju Jumalasse uskuvaid inimesi kirikus ja väljaspool kirikut.

Kiriku võimalus: toetada usklikke kirikus ja otsida kontakti väljaspool

Konfessionaalse identiteedi sisemine struktuur

Praegused liikmed ja samastuvad mitteliikmed

70,4%

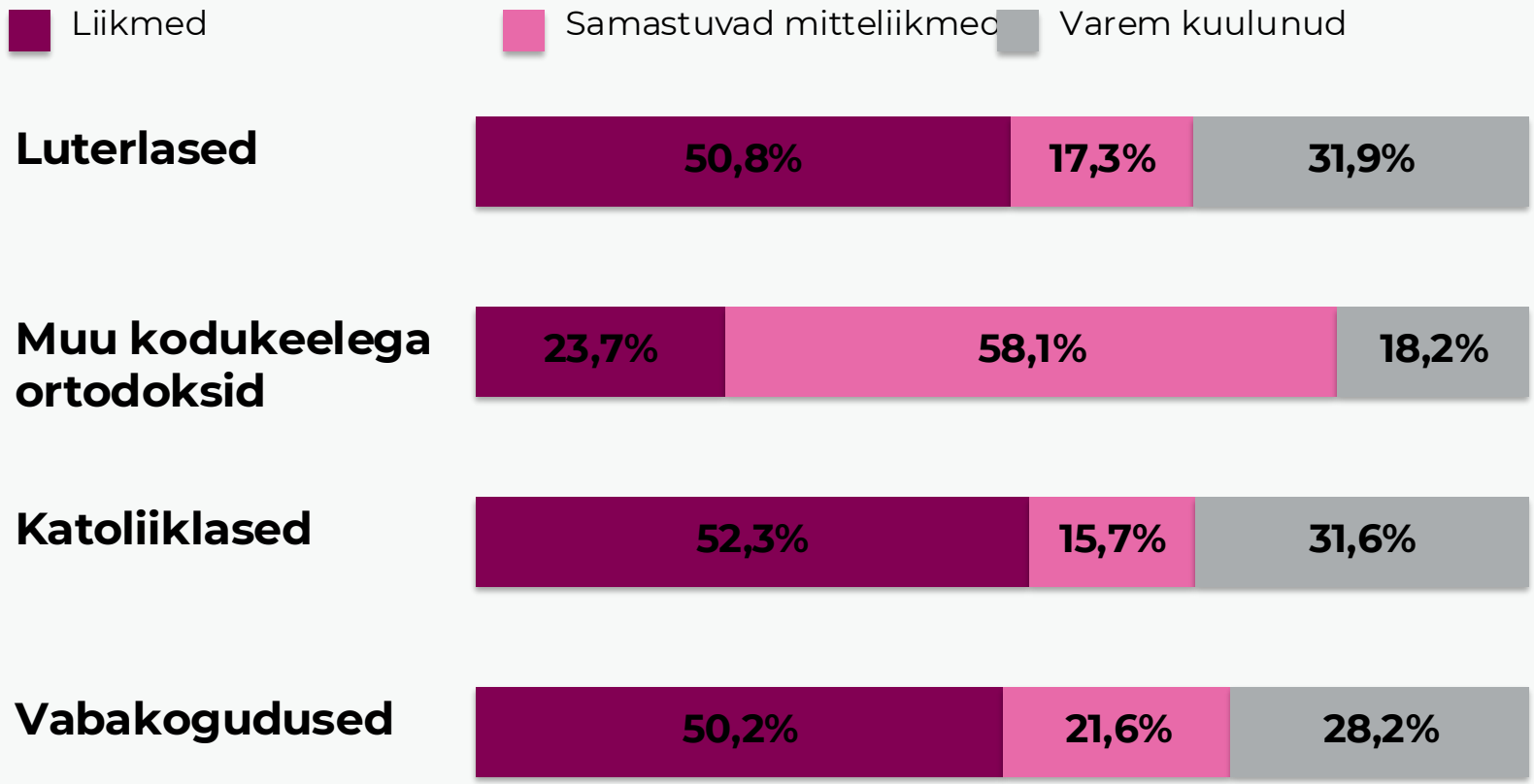
Muu kodukeelega ortodoksidest on 70% õigeusuga samastuvad mitteliikmed.

Nähtus esineb kõigis neljas rühmas.

EUU 2025–2026 • Varem kuulunud välja jäetud • Ortodoksid: muu kui eesti kodukeel

Konfessionaalse kuuluvuse kolm vormi

Osakaal vastavas konfessionaalses rühmas

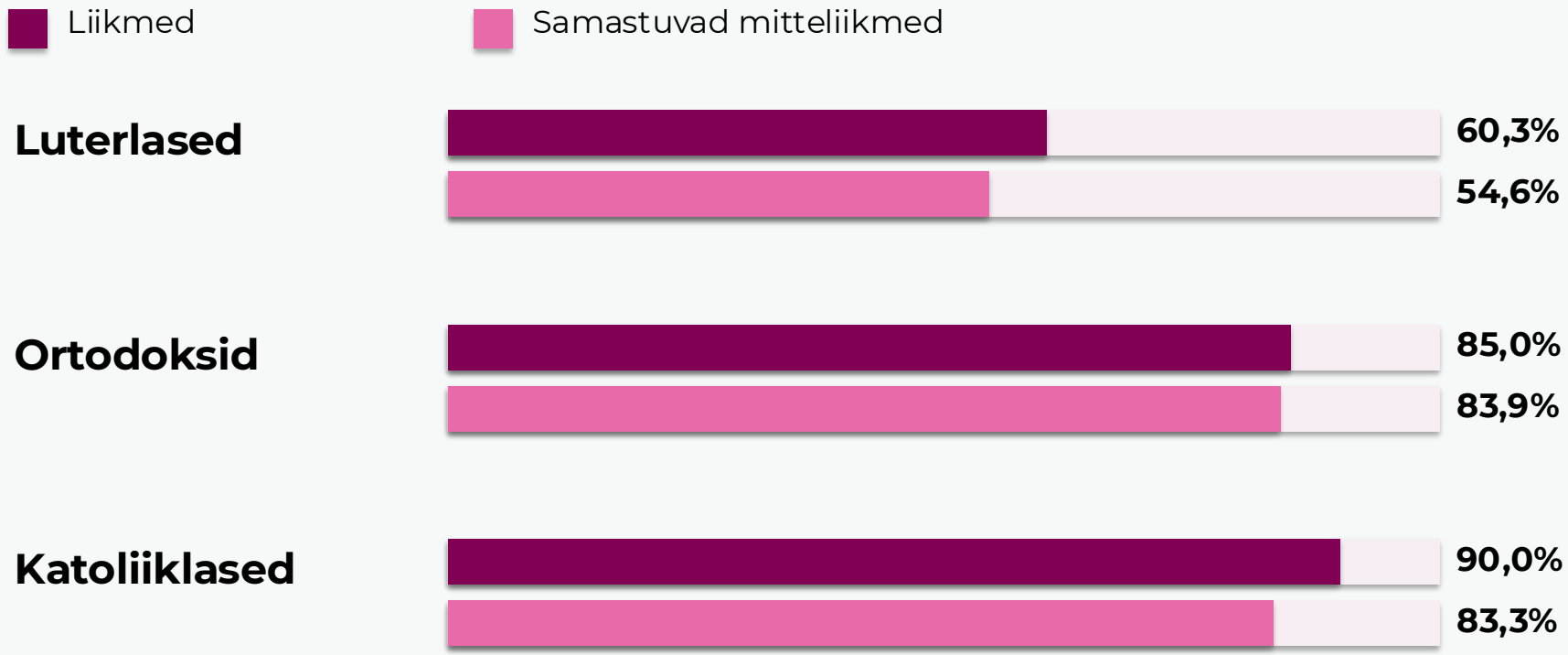
Elulooline seos

Varasem kuuluvus võib tähendada ka konfessiooni vahetamist. See ei tõenda usust loobumist.

EUU 2025–2026 · Katoliiklaste tulba laius normaliseeritud (summa 99,6%)

Usu tähtsus

Vastused „oluline“ ja „väga oluline“

1,1 pp

Ortodokside liikmete ja mitteliikmete erinevus usu tähtsustamisel on väike.

Liikmesuse puudumine ei tähenda usu puudumist.

Varasem võrdlus: kõik õigeusklikud. Muust rahvusest rühma vastavad andmed puuduvad.

Neli identiteedidimensiooni

Luterlaste ja ortodokside võrdluse raamistik

01 Religioosne

Usu ja kiriku tähtsus; isiklik religioosne enesemääratlus.

02 Moraalne

Elu ja surma eetika, perekonna- ja seksuaaleetika.

03 Rahvuskultuuriline

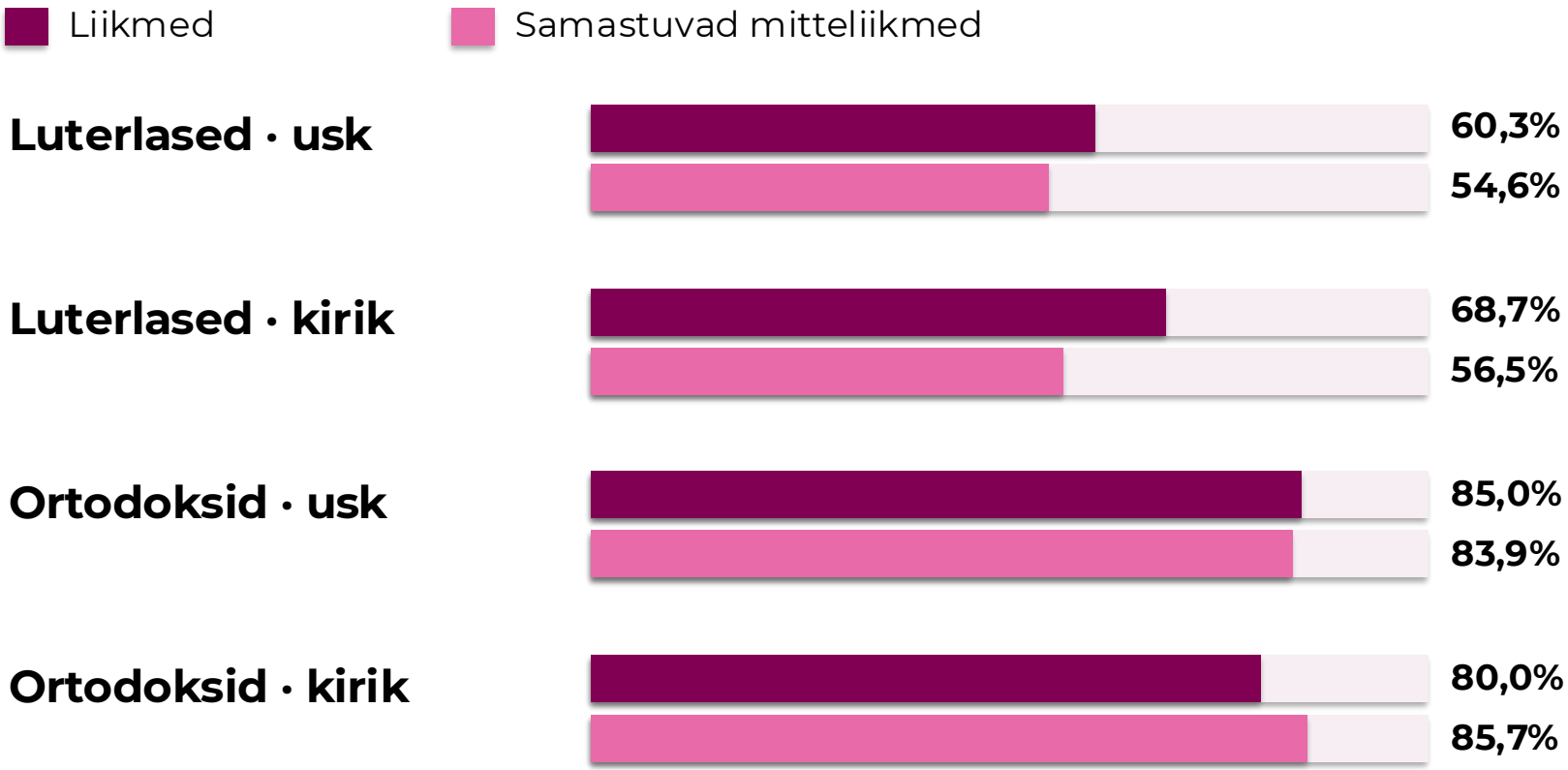
Pärimus, kultuuripärand ja religiooniharidus.

04 Poliitiline ja geopoliitiline

Ühiskondlikud hoiakud, riigiinstitutsioonide usaldamine.

01 Religioosne identiteet

Usu ja kiriku tähtsus · oluline või väga oluline

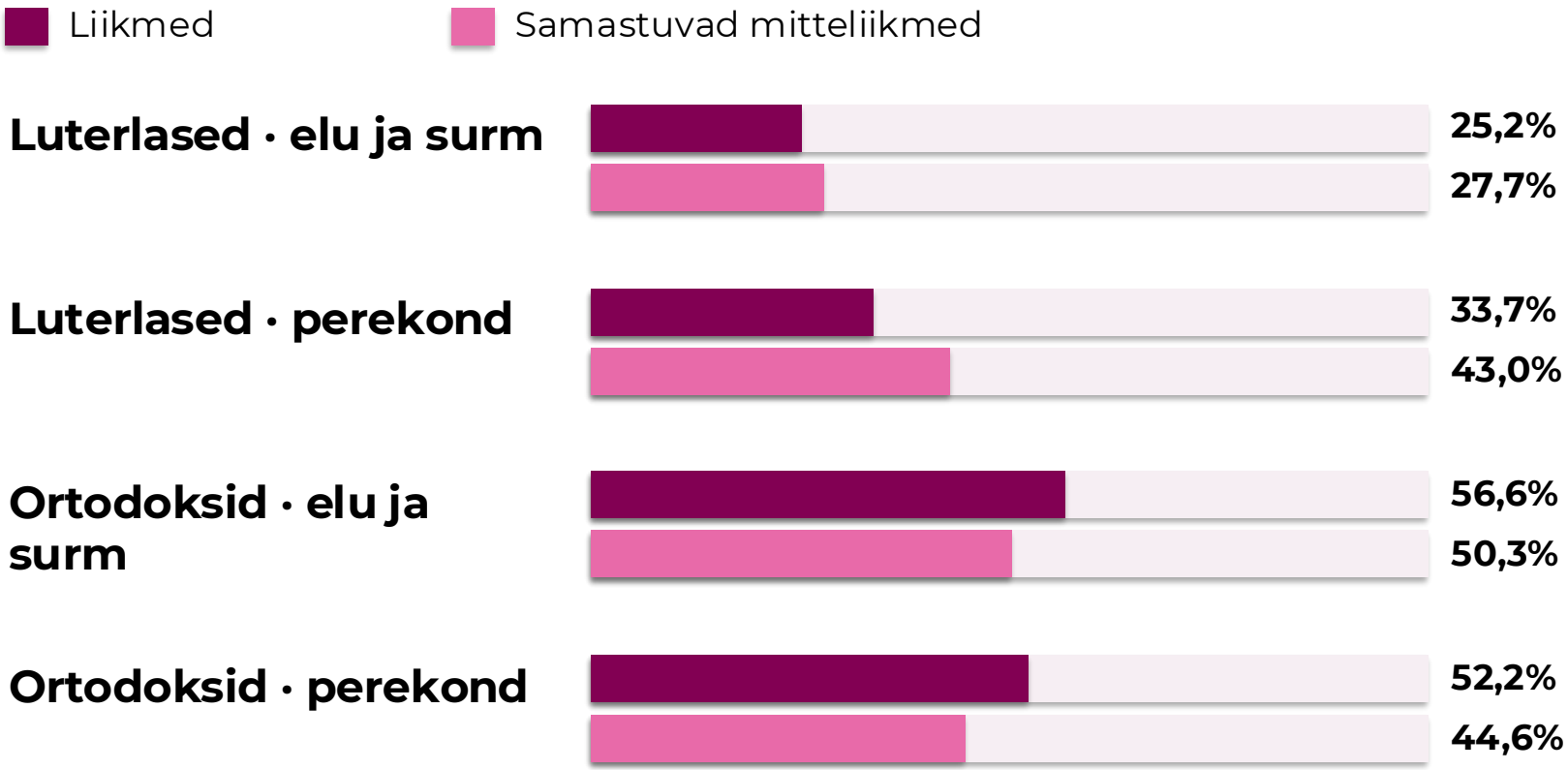
1,1 pp

Ortodokside usu tähtsustamise erinevus on väike. Kiriku väärtustamine on mitteliikmetel isegi kõrgem.

Varasem võrdlus: kõik õigeusklikud. Muust rahvusest rühma vastavad andmed puuduvad.

02 Moraalne identiteet

Valitud normide kategooriline mitteaktsepteerimine

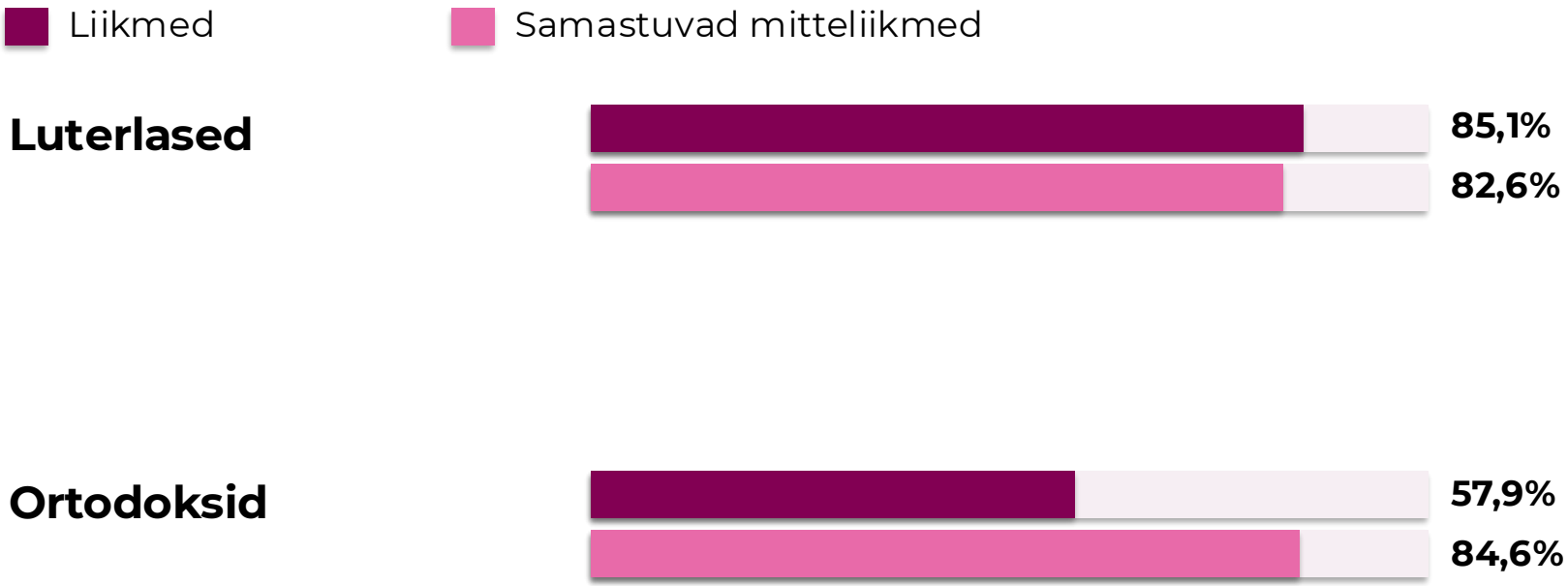
Erinev suund

Luteri mitteliikmetel on valitud küsimustes rangemad hoiakud. Ortodoksidel on suund vastupidine.

Varasem võrdlus: kõik õigeusklikud. Muust rahvusest rühma vastavad andmed puuduvad.

03 Rahvuskultuuriline identiteet

Kohustusliku religiooniharidus toetamine

+26,7 pp

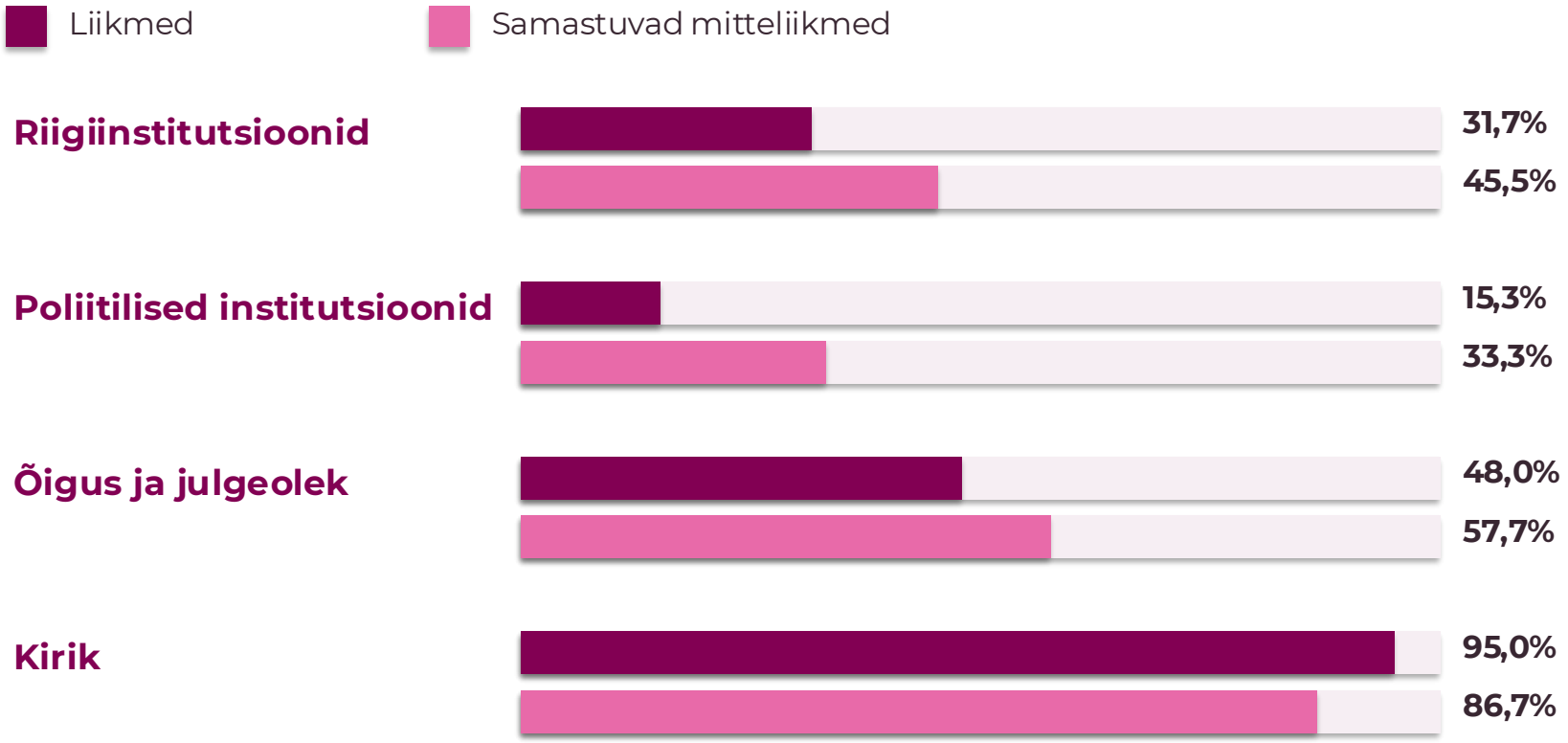
Ortodoksi mitteliikmete toetus on kõrgem. Religiooniharidus on üks võimalik kultuurilise järjepidevuse osanäitaja.

Varasem võrdlus: kõik õigeusklikud. Muust rahvusest rühma vastavad andmed puuduvad.

EUU 2025–2026 · Kõik ortodoksid · Religiooniharidus ei mõõda kogu rahvuskultuurilist identiteeti

04 Poliitiline ja geopoliitiline identiteet

Muust rahvusest õigeusklikud: institutsionaalne usaldus ja geopoliitilised hoiakud

+13,8 pp

Mitteliikmete keskmine usaldus riigiinstitutsioonide vastu on kõrgem. Kirikut usaldatakse mõlemas rühmas.

EUU 2025–2026 · muu rahvus.docx · liikmed n=7, mitteliikmed n=34; geopoliitika n=6/32

Kaks konfessionaalset profiili

Samastuvate mitteliikmete esialgsed kirjeldavad tunnused

Luterlased

Usu tähtsus liikmetega sarnane.

Mitmes perekonnaeetika küsimuses rangemad hoiakud.

Religiooniharidus toetus 82,6%.

Kiriku väiksem tähtsus isiklikus elus.

Ortodoksid

Usu ja kiriku tugev väärtustamine.

Mitmes moraaliküsimuses leebemad hoiakud.

Religiooniharidus toetus 84,6%.

Erinevused geopoliitilistes hoiakutes.

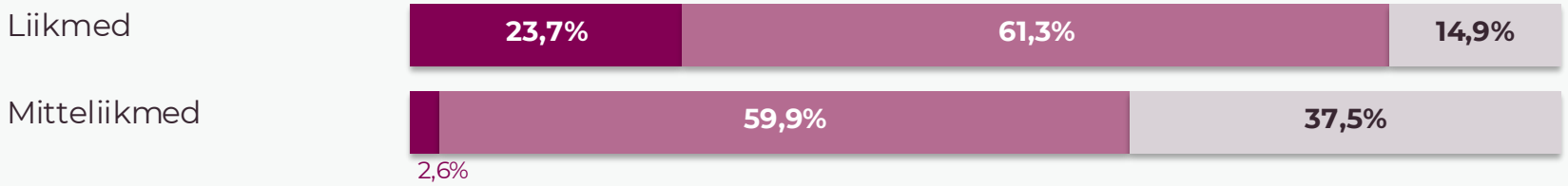
Varasem võrdlus: kõik õigeusklikud. Muust rahvusest rühma vastavad andmed puuduvad.

Õigeusklike geopoliitilised hoiakud

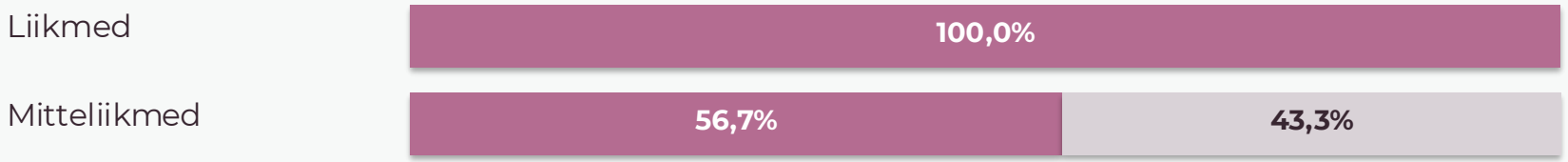
Muust rahvusest vastajad · kõik kolm vastusekategooriat

Nõustub | Ei nõustu | Raske öelda

Vastutus Ukraina sõja puhkemisel lasub ainult Venemaal

Moskva patriarhaadiga sidemete katkestamine on põhjendatud

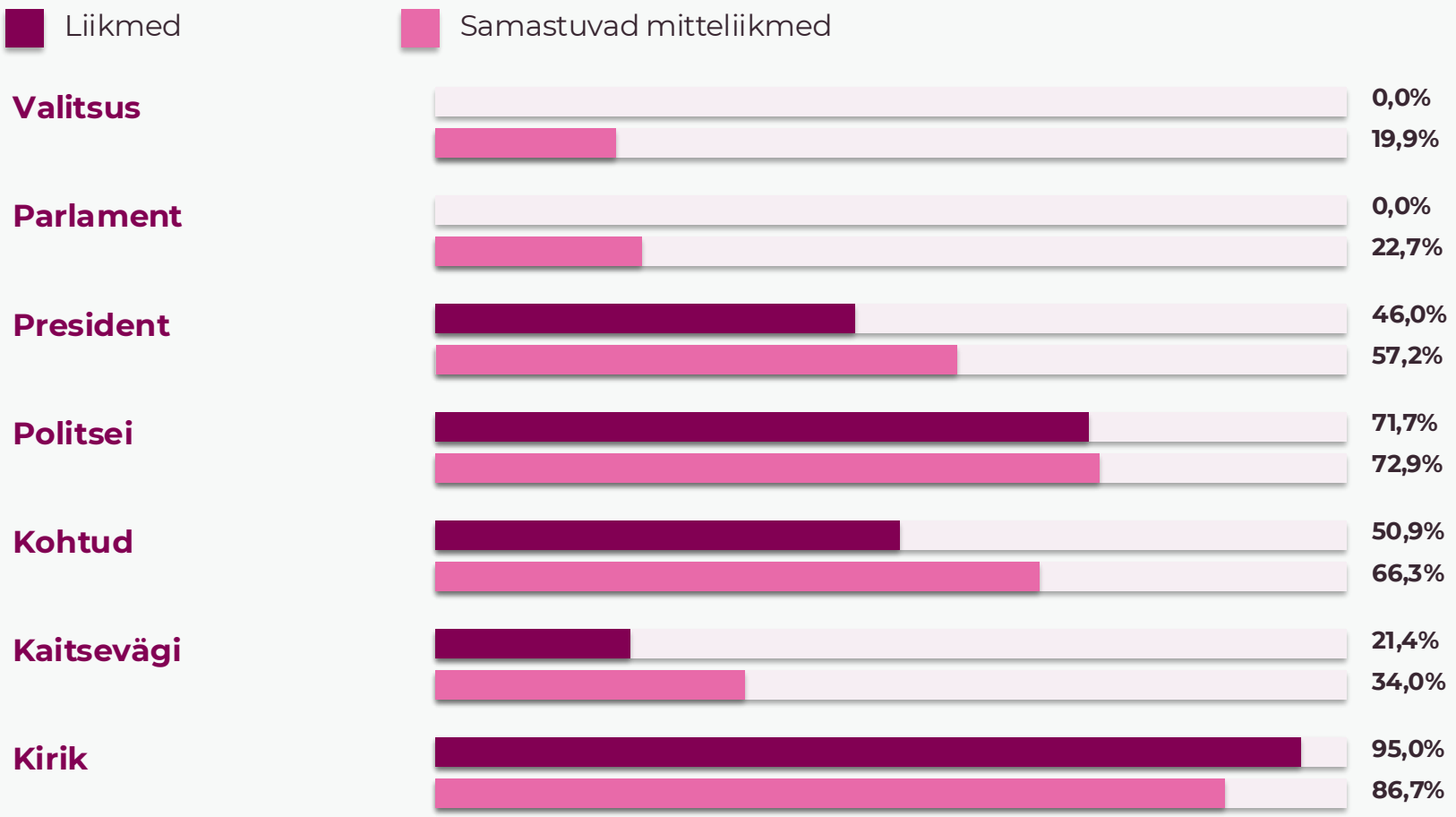
+43,3 pp

Moskva küsimuses on mitteliikmete seas rohkem vastuseid „raske öelda“. Väike valim ei võimalda üldistada.

EUU 2025–2026 · muu rahvus.docx · kaalutud protsendid; kehtiv n=6/32

Eesti riigi institutsioonide usaldamine

Muust rahvusest õigeusklikud • usaldab või pigem usaldab

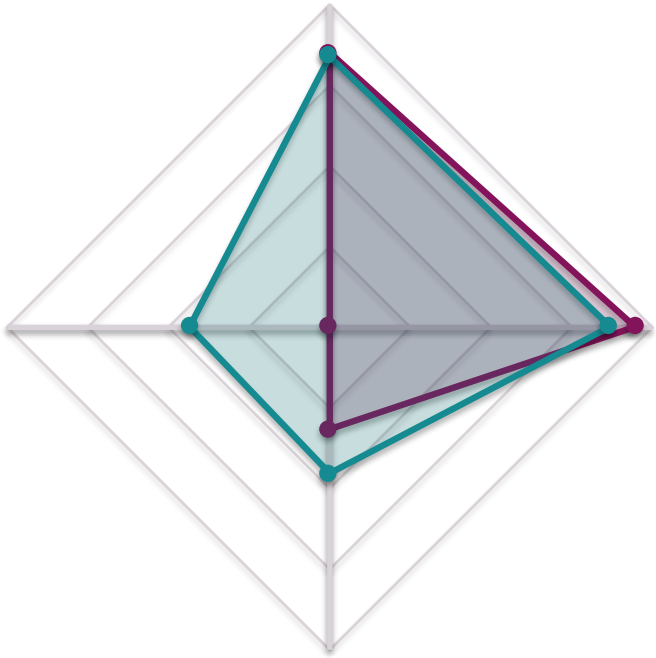

31,7 / 45,5%

Kuue riigiinstitutsiooni keskmine. Mitteliikmed usaldavad kõiki kuut rohkem. Usaldus ei mõõda otseselt riigilojaalsust.

Ortodoksse identiteedi kaks profiili

Kirikuliikmed ja õigeusuga samastuvad mitteliikmed

- **29,6% Kirikuliikmed**
- **70,4% Samastuvad mitteliikmed**

Profiilide lahknemine

Usu tähtsus ja kiriku usaldamine on mõlemas rühmas kõrged. Mitteliikmed usaldavad rohkem riigi institutsioone ning väljendavad sagedamini ebakindlust Moskva sidemete küsimuses.

EUU 2025–2026 · Teljed 0–100%. Kuuluvus: muu kodukeel; usu tähtsus: kõik ortodoksid; muud näitajad: muu rahvus (n=7/34, geopoliitika n=6/32). Kirjeldav võrdlus, mitte ajaline muutus.

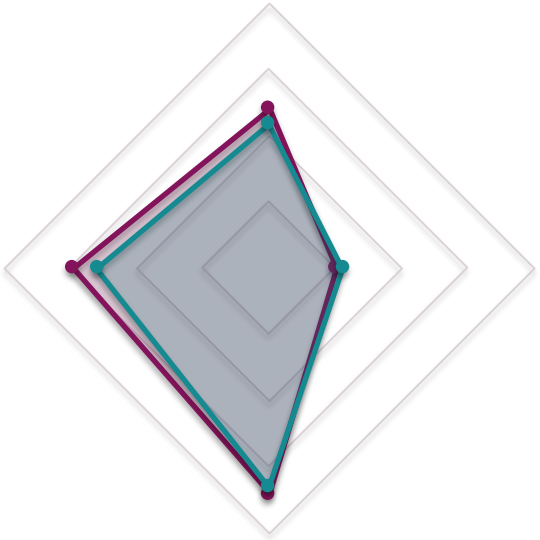
Identiteediprofiilid neljas dimensioonis

Luterlaste sisemine võrdlus ja kahe konfessiooni liikmeskondade võrdlus

Luterlased: liikmed ja mitteliikmed

RELIGIOOSNE
Usu tähtsus
60,3% / 54,6%

POLIITILINE
Riigi usaldus
74,1% / 64,9%

MORAALNE
Elu ja surma eetika
25,2% / 27,7%

RAHVUSKULTUURILINE
Religiooniharidus e toetus
85,1% / 82,6%

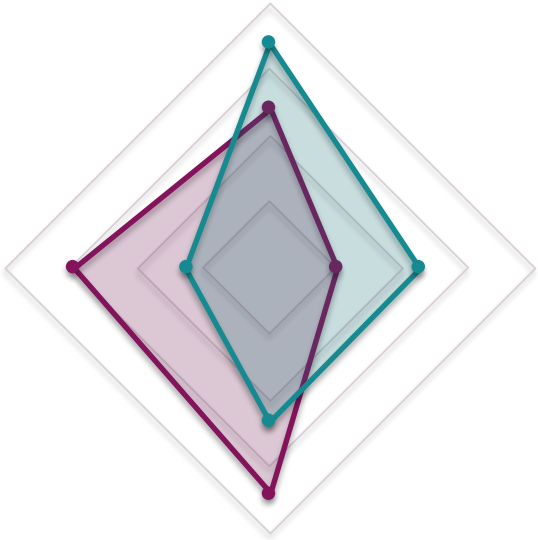
Liikmed · 74,6%

Samastuvad mitteliikmed · 25,4%

Luterlased ja ortodoksid: liikmed

RELIGIOOSNE
Usu tähtsus
60,3% / 85,0%

POLIITILINE
Riigi usaldus
74,1% / 31,7%

MORAALNE
Elu ja surma eetika
25,2% / 56,6%

RAHVUSKULTUURILINE
Religiooniharidus e toetus
85,1% / 57,9%

Luterlased · liikmed

Ortodoksid · liikmed

EUU 2025–2026 · Ortodoksid: kolm esimest näitajat kõik vastajad vastavas liikmesrühmas; riigi usaldus muust rahvusest liikmed (n=7). Koondnäitajad vajavad kontrolli.

Kokkuvõte

Uurimistulemused ja nende piirid

01 Üldisem nähtus

Samastumine ilma liikmesuseta esineb kõigis neljas konfessionaalses rühmas.

02 Olemasolev usuline identiteet

Usu tähtsustamisel on liikmete ja mitteliikmete erinevused väikesed.

03 Mitmekihiline identiteet

Religioossed, moraalsed, kultuurilised ja poliitilised hoiakud vajavad eraldi analüüsi.

04 Edasine uurimine

Kiriku mõju ühiskonnale ja ühiskonna ning riigi mõju kirikule – mitteliikmete grupi kaudu.

Missioloogiline järeldus

Kiriku ja rahva ühiselt elamise kunst

Kiriku võimalused ja vastutus ulatuvad kaugemale liikmeskonna piiridest.

Samastuvad mitteliikmed on võimalikud partnerid religiooniharidu ses, kultuuripärandi hoidmises ja ühiskondlikus tegevuses. Nende potentsiaal ei eelda tulevast liikmesust.

Toetuda usklikele ja toetada usklikke.